

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هشتمین از مفطرات صوم باقی ماندن بر جنابت عمداً تا طلوع فجر می باشد منتهی در عروة گفته شده که این در ماه رمضان و یا قضای ماه رمضان است و فعلاً همین دو جا مورد بحث می باشد اما در واجب غیر ماه رمضان و یا در روزه های مستحبی ایشان فرموده اند که اشکالی ندارد و شرط نمی باشد و این مسئله یکی از مختصات امامیه می باشد خلافاً للعامه .

ابتدا اقوال موجود در مسئله را عرض می کنیم تا هم مسئله روشن شود و هم معلوم شود که این مسئله از مختصات فقه امامیه می باشد ، شیخ طوسی در ص ۲۲۲ از جلد ۲ خلاف طبع جدید در مسئله ۸۷ می فرماید : « من تعمد البقاء علی الجنابة إلى طلوع الفجر أو نام بعد انتباهتین و بقى إلى الطلوع الفجر نائماً کان علیه القضاء و الکفارة معاً و خالف الجميع الفقهاء فی ذلك ، دلیلنا : إجماع الفرقة و اخبارهم و طريقة الاحتیاط ذلك ، لأنه متى قضی و کفر فقد برئت ذمته بیقین ، و إذا لم يفعل فقیه خلاف » و در مسئله بعد هم ایشان فرموده اند : « إذا أجنب فی اول الليل و نام عازماً علی أن یقوم فی الليل و یغتسل فبقی نائماً إلى طلوع الفجر لم یلزمه شیء بلا خلاف ، و إن انتبه دفعة ثم نام و بقى إلى طلوع الفجر کان علیه القضاء بلا كفارة و إن انتبه دفعتین کان علیه القضاء و الکفارة علی ما قلناه ، و خالف جميع الفقهاء فی ذلك ، دلیلنا : ما قدمناه . » علامه در ص ۲۶ تا ص ۲۸ و همچنین در ص ۶۹ از جلد ۶ تذکره طبع جدید فرموده است که ما امامیه قائلیم که اگر کسی عمداً بر جنابت باقی باشد تا اذان صبح روزه اش باطل است و بعد ایشان می فرماید که سنی ها در این مسئله با ما مخالفت کرده اند و گفته اند لایفسد الصوم للآیة (بقره آیه ۱۸۷) و روایاتی که دارند و آیه این است : « فالآن باشروهن وابتغوا ما کتب الله لکم و کلوا واشربوا حتی یتبین لکم الخیط الأبيض من الخیط الأسود من الفجر » عامه به این آیه این طور استدلال می کنند که ابتدا شارع مقدس فرمود که در شبهای ماه رمضان آمیزش با زنان جایز نیست بعداً آیه نازل شد فالآن باشروهن یعنی خداوند این حکم را برداشت و شما همیشه در فکر این باشید که ماکتب الله لکم را بدست بیاورید و کلوا واشربوا حتی یتبین لکم الخیط الأبيض من الخیط الأسود من الفجر ، یعنی همانطوری که اکل و شرب تا طلوع فجر جایز است آمیزش با زنان هم جایز است و حتی یتبین لکم به هر سه تایی آنها بر می گردد و لازمه این مطلب این است که

شخص می تواند جنباً داخل صبح شود ، این آیه ای بود که جمهور به آن استدلال کرده اند . دوم چیزی که جمهور به آن استدلال کرده اند روایاتی است که در این زمینه دارند من جمله روایتی که از عائشه نقل کرده اند که در آن عائشه گفته است پیغمبر (ص) با نسوة خودش آمیزش می کرد و غسل نمی کرد و روزه هم می گرفت و بعداً در روز غسل می کرد ، خوب جمهور از قول عائشه استفاده کرده اند که بقاء بر جنابت تا طلوع فجر اشکالی ندارد . خوب علامه در جواب آنها گفته است ؛ اولاً اما آیه دلالت ندارد زیرا این جمله حتی یتبین لکم به کلوا و اشربوا برمی گردد نه به باشروهن زیرا ذیل آیه به أقرب خودش یعنی کلوا و اشربوا بر می گردد نه باشروهن ، ثانیاً حدیث عایشه را ما قبول نداریم زیرا نماز شب بر پیغمبر (ص) واجب بوده فلذا نمی شود که ایشان اگر در اول شب جنب شده باشند تا اذان صبح بر جنابت باقی بوده باشند و غسل نکرده باشند . خوب علامه در ص ۷۲ تا ص ۷۵ از جلد ۹ منتهی باز متعرض به همین مطلب شده است . ظاهراً در میان ما مخالفی وجود ندارد فلذا صاحب جواهر در ص ۱۰۳ از جلد ۱۷ جواهر می فرماید که درباره این مطلب هم اجتماعات ما در حد تواتر است و هم می توانیم بگوئیم که روایات ما هم در حد تواتر است . علامه در ص ۲۷۵ از جلد ۳ مختلف طبع جدید در مسئله ۲۸ می فرماید که همه فقهای ما باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح را مبطل صوم می دانند منتهی بعضی ها قائلند که فقط کفار دارد ولی بعضی ها قائلند که هم قضا و هم کفار دارد .

خوب حالا می رویم سراغ روایات ، بنده روایاتی را که در این رابطه وجود دارد به شش دسته تقسیم کرده ام تا بعداً برسیم به ذکر روایات معارض ، طایفه اول مایدل علی بطلان الصوم فی خصوص من ترک الغسل متعمداً می باشند که خبر ۲ از باب ۱۶ از ابواب مایمسک عنه الصائم که در ص ۴۳ از جلد ۷ وسائل ۲۰ جلدی واقع شده است بر این مطلب دلالت دارد ، خبر این است : « محمد بن الحسن باسناده عن الحسين بن سعید ، عن محمد بن أبي عمير ، عن ابراهيم بن عبد الحميد ، عن أبي بصير ، عن أبي عبدالله (ع) فی رجل أجنب فی شهر رمضان باللیل ثم ترک الغسل متعمداً حتى أصبح ، قال : یعتق رقبة أو یصوم شهرین متتابعین ، أو یطعم ستین مسکیناً ، قال : و قال : إنه حقیق أن لا أراه یدرکه أبداً » . خبر صحیحه می باشد و قبلاً هم عرض کرده ایم که اسناد شیخ به حسین بن سعید صحیح می باشد و دلالت روایت برمانحن فیه و همچنین بر وجوب کفارة روشن و مشخص است .

طایفه دوم مایدل علی بطلانه إذا نام المجنب متعمداً حتى یطلع الفجر می باشند که خبر ۱ از باب ۱۶ از ابواب مایمسک عنه الصائم بر این

أبدأ». این خبر ضعیف می باشد چون اولاً عبدالرحمن بن حماد توثیق نشده و ثانیاً مرسل به ابهام واسطه می باشد و ثالثاً مضمهره می باشد و این خبر چند مطلب را بیان می کند اولاً اینکه اگر کسی در روز ماه رمضان محتلم شد مکروه است که بخوابد و ثانیاً اینکه اگر در شب ماه رمضان جنب شود می تواند به قصد اینکه بیدار شود بخوابد و ثالثاً اگر کسی در شب ماه رمضان جنب شد و بدون قصد بیدار شدن تا صبح خوابید باید آن روز را قضاء کند و کفاره هم بدهد که همین مطلب سوم مورد بحث ما می باشد. خبر دیگری که جزء طایفه چهارم است خبر ۱ از باب ۱۵ از ابواب مایمسک عنه الصائم می باشد، خبر این است: «محدثین الحسن باسناده عن الحسین بن سعید، عن حماد بن عیسی و فضالة ابن آیوب جمیعاً، عن معاویة بن عمار قال: قلت لأبی عبدالله (ع) الرجل یجنب فی اول اللیل ثم ینام حتی یصبح فی شهر رمضان؟ قال: لیس علیه شیء، قلت فإنه استیقظ ثم نام حتى أصبح؟ قال: فلیقض ذلك الیوم عقوبة». خبر سنداً صحیح می باشد و دلالت دارد بر اینکه خواب اول اشکالی ندارد ولی خواب دوم قضا دارد و خواب سوم هم قضا و هم کفاره دارد. خبر بعدی خبر ۳ از باب ۱۵ از ابواب مایمسک عنه الصائم می باشد، خبر این است: «و عنه، عن فضالة، عن العلاء، عن محمد بن مسلم، عن أحدهما (ع) قال: سألته عن الرجل تصیبه الجنابة فی شهر رمضان ثم ینام قبل أن یغتسل؟ قال: یتم صومه و یقضی ذلك الیوم إلا أن یطلع الفجر، فإن انتظر ماءً یسخن أو یستقی فطلع الفجر فلا یقضی یومه». این خبر هم سنداً صحیح می باشد، این روایت را باید حمل کنیم بر کسی که خوابیده و قصد غسل کردن هم نداشته نه کسی که خوابیده ولی قصد داشته که بیدار شود و غسل کند البته در آخر روایت آمده است که اگر شخصی بیدار شد منتهی باید آب را از چاه بکشد و یا باید صبر کند تا اینکه آب گرم شود در این صورت اگر وقتی که در حال صبر کردن است وقت غسل کردن گذشت دیگر لازم نیست غسل کند بلکه باید تیمم کند. و آخرین خبر از طایفه چهارم خبر ۵ از باب ۱۵ از ابواب مایمسک عنه الصائم می باشد، خبر این است: «و عنه، عن عثمان بن عیسی، عن سماعة بن مهران قال: سألته عن رجل أصابته جنابة فی جوف اللیل فی رمضان، فنام و قد علم بها و لم یستیقظ حتى یدرکه الفجر؟ فقال: علیه أن یتم صومه و یقضی یوماً آخر... الحدیث». این روایت هم باید محمول باشد بر کسی که قصد غسل کردن نداشته و خوابیده تا صبح شده که البته بعداً درباره روایاتی که دلالت دارند بر خوابیدن دفعه اول و دوم و سوم بحث خواهیم کرد.

مطلب دلالت می کند، خبر این است: «محمد بن یعقوب، عن علی بن ابراهیم، عن أبیه و عن محمد بن یحیی عن أحمد بن محمد جمیعاً، عن ابن أبی عمیر، عن حماد، عن الحلبي، عن أبی عبدالله (ع) أنه قال فی رجل احتلم اول اللیل، أو أصاب من أهله ثم نام متعمداً فی شهر رمضان حتى أصبح، قال: یتم صومه ذلك ثم یقضه إذا أفطر من شهر رمضان و یتستغفر ربه». دو سند در این روایت ذکر شده یعنی کلینی از دو نفر از استادانش نقل می کند و روایت صحیح می باشد، خوب همین طور که می بینید در روایت گفته شده نام متعمداً فی شهر رمضان حتی أصبح و دلالت روایت کاملاً روشن و واضح است. خبر دیگری که جزء این طایفه است خبر ۴ از باب ۱۵ از ابواب مایمسک عنه الصائم می باشد، خبر این است: «و عنه، عن أحمد بن محمد - یعنی: أبی نصر - عن أبی الحسن (ع) قال: سألته عن رجل أصاب من أهله فی شهر رمضان أو أصابته ثم ینام حتى یصبح متعمداً؟ قال: یتم ذلك الیوم و علیه قضاؤه». عنه یعنی شیخ طوسی باسناده و سند روایت هم صحیح می باشد و این خبر هم مثل خبر قبلی می گوید که روز را باید تمام کند و بعداً قضای آن روز را بجا بیاورد.

اما طایفه سوم مایدل علی البطلان فی من أجنب باللیل فلم یغتسل حتی یصبح می باشد که خبر ۳ از باب ۱۶ از ابواب مایمسک عنه الصائم بر این مطلب دلالت دارد، خبر این است: «و باسناده عن محمد بن الحسن الصفار، عن محمد بن عیسی، عن سلیمان بن جعفر المرزوی، عن الفقیه (ع) قال: إذا أجنب الرجل فی شهر رمضان بلیل و لا یغتسل حتی یصبح فعليه صوم شهرین متتابعین مع صوم ذلك الیوم، و لا یدرک فضل یومه». روایت سنداً صحیح است ولی برخلاف روایاتی که در دو طایفه قبلی ذکر شده بود دیگر کلمه نام و متعمداً در آن ذکر نشده است ضمن اینکه این روایت دلالت دارد بر اینکه اگر این کار را بکند باید هم قضا کند و هم کفاره بدهد.

اما طایفه چهارم دال است بر بطلان بالنسبه به کسی که خواب برود حتی أصبح، یعنی در اینجا هم گفته شده که اگر خواب برود که خبر ۴ از باب ۱۶ از ابواب مایمسک عنه الصائم بر این مطلب دلالت دارد، خبر ان است: «و عنه عن ابراهیم بن هاشم، عن عبدالرحمن بن حماد، عن ابراهیم بن عبدالحمید، عن بعض موالیه قال: سألته عن احتلام الصائم؟ قال: فقال: إذا احتلم نهاراً فی شهر رمضان (فلا ینم) حتی یغتسل، و إن أجنب لیلاً فی شهر رمضان فلا ینام إلا ساعة حتى یغتسل، فمن أجنب فی شهر رمضان فنام حتى یصبح فعليه عتق رقبة، أو إطعام ستین مسکیناً، و قضاء ذلك الیوم، و یتم صیامه و لن یدرکه

اما طایفه پنجم اخباری هستند که دلالت دارند بر اینکه اگر کسی فراموش کرد که جنب است و چند روز هم گذشت باید روزه هایی که نگرفته را قضا کند و این اخبار به طریق اولی برمانحن فیه دلالت می کنند زیرا اگر کسی عمداً غسل نکند به طریق اولی باید قضا کند که خیر ۱ از باب ۱۷ از ابواب مایمسک عنه الصائم بر این مطلب دلالت دارد . طایفه ششم مربوط به قضای ماه رمضان است که بعداً درباره آن بحث خواهیم کرد که اگر کسی در قضای ماه رمضان هم عمداً غسل نکند و باقی بر جنابت باشد تا طلوع فجر روزه اش باطل است . خوب این اخباری بود که درباره مسئله مورد بحث ما وجود داشت که ما طبق دسته بندی خودمان آنها را بیان کردیم. ...

و الحمد لله رب العالمین اولاً و آخراً و صلی الله علی
محمد و آله الطاهیرین